

8 Fauna parku Mošnice

V krajinářském parku Mošnice se nachází vzácné živočišné druhy. Na kmenech dubů můžeme spatřit našeho největšího brouka roháče obecného (*Lucanus cervus*). V kobylincích naopak hledá potravu dudek chocholatý (*Upupa epops*) a vodní plochy zase lákají volavky a ledňáčky.

Park Mošnice je z jedné strany lemován tokem Labe, jehož slepá ramena jsou velmi bohatá pro lov ryb a hnízdí při nich kachny, volavky a koroptve.

Zdejší oblast je dlouhodobě známa jako významná entomologická lokalita. Nejvýznamnější

je dlouhodobá přítomnost stabilních populací dřevokazných druhů brouků lesáka rumělkového (*Cucujus cinnaberinus*) a páchníka hnědého (*Osmoderma bamabita*), které jsou předmětem ochrany. Výskyt páchníka je vázán na staré dutinové stromy, především lípy a duby.

Území je velmi cenné i z hlediska výskytu obratlovců – byl zde doložen výskyt 8 druhů obojživelníků, 4 druhů plazů, např. užovka obojková (*Natrix natrix*); více než 80 druhů ptáků, z nichž je 8 zvláště chráněných.

9 Park Mošnice

Výjimečnou součástí krajiny, jakou nelze nalézt v jiných krajinách užívaných pro chov a výcvik koní a přináležících k hřebčínům, je krajinářský park Mošnice. Je založený na místě staré koňské obory na pravém břehu řeky Labe a původně se skládal ze dvou území historicky odlišného původu – ke „staré“, původní Mošnici (západní část) byla připojena část východní, nazývaná „Strž“, která byla až do 19. století součástí panství Zdechovice, majetku knížat Paarů.

Původně měl park charakter pastevního lesa, tj. louky se soliterními stromy nebo

jejich skupinami. Obora s chovem koní na území Mošnice je zmiňována již v roce 1560.

Anglický krajinářský park byl založen roku 1895 ředitelem hřebčína Rudolfem Motlochem. Úpravy se měly týkat především plochy o výměře 25 ha. Lesíky měly být ztvárněny uměleckou formou, případně dosázeny. Na parkové úpravě se měli podílet umělci zahradníci. Celková rozloha zalesněné plochy oblasti Mošnice a Strže, která se měla stát předmětem parkové úpravy, resp. luční krajina s parkovou úpravou, se rozkládala na ploše 59,84 ha.

10 Pastviny

Z dochovaných perněstejných urbárů lze vysledovat, že obora při vsi Kladruby založili Pernštejnové před rokem 1522, náležela tak k nejstarším šlechtickým oborám v Čechách.

Velmi starou kladrubskou tradicí je pojmenování luk a pozemků jmény, z nichž se mnohé dochovaly dodnes, již na starých mapách a plánech z 18. století nalezneme některé názvy. V Kančínách je správně V Končínách, neboť v těchto místech u Labe končily kladrubské

pozemky. Louky a pastviny tvoří základní prvek kladrubské krajiny. Jsou charakteristické vegetací obnovující se samovýsevem. Na pastvinách rostou autochtonní travní společenstva snázející pastvu a sešlapávání – jilek vytrvalý (*Lolium perenne*), kostřava červená dlouze výběžkatá (*Festuca rubra*), kostřava luční (*Festuca pratensis*), lipnice luční (*Poa pratensis*), bojinek luční (*Phleum pratense*), jetel plazivý (*Trifolium repens*).

11 Soliterní stromy parku Mošnice

Mošnický park má rozlohu 60 ha. Je osázený mohutnými samostatně stojícími stromy. Více než 100 let slouží jako místo pro vyjíždky kočářem z nedalekého kladrubského hřebčína. Od hlavní silnice vede alej lemovaná kanadskými červenými duby. Poloměr byl určen účelem cesty, jež nesloužila procházkám, ale byla vyhrazena pro jízdu kočářem. S ohledem na rychlost jízdy kočáru byl ostatně komponován i okolní park. Kolem cesty se vějířově otevírají působivě přírodní krajinářské scenérie, respektující doporučení soudobé literatury zaměřené na

využití malířské perspektivy ve skladbě krajinářského parku.

Použití principů malířské kompozice v krajinářské tvorbě spočívá v záměrných výsadbách barevných dřevin v průhledech tak, aby byla vytvořena iluze většího (hlubšího) či menšího (kratšího) prostoru podle konkrétního skla-debního úkolu. Např. umístění namodralých jehličin v závěru průhledu vyvolává pocit větší hloubky prostoru, výsadba temných jehličnanů se zdá být také vzdálenější.

12 Lesní hospodářství hřebčína Kladruby nad Labem

Hospodářské lesy představují společně s loukami a pastvinami, lužními lesy a přírodně krajinářským parkem Mošnice důležitou složku kladrubské krajiny. Lesy v počátcích založení Kladrub nad Labem sloužily jako zdroj kvalitního dřeva, a to především dubového. Od počátku stavební historie hřebčína převládala snaha zamezit vytěžení kladrubských lesů.

Lesy také sloužily pro pořádkání částých honů a lovů, jež tvořily nedílnou součást reprezentace císařského dvora. Na začátku 60. let 19. století došlo k osamostatnění statku Kladruby nad

Labem od panství Pardubice. Při této příležitosti koupil nově vzniklý statek od pardubického panství komplex lesů – byl připojen pás lesů severně od Kladrubsko-selmických luk, lesy Borek, Kančiny, Mošnice a Merenda.

Les vedle produkce dřeva pro potřeby chovu koní umožňoval také výcvik koní pod sedlem a v zářahu – lesní cesty jsou většinou přímo na pravidelném rastru.

Krajinou pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem

Stežka přináší nevšední procházku Krajinou pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem, která byla zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO v roce 2019. Na několika zastaveních se zde dozvíte zajímavosti o krajině a její historii. Pokud si chcete ověřit své znalosti, vyzkoušejte otázky našeho kvízu nebo speciální aplikaci.

1 Krajinou starokladrubských koní

Národní hřebčín v Kladrubech nad Labem je jedním z nejstarších hřebčínů na světě a zároveň domovem nejstaršího původního českého plemene koní – koně starokladrubského. Starokladrubský kůň je jediné dochované plemeno koní vyšlechtěné speciálně pro ceremoniální účely panovníčského dvora. Hřebčín v Kladrubech nad Labem funguje dodnes a kontinuita chovu kočárových koní zde nebyla přerušena.

Kladrubský areál představuje unikátní, dokonale vyváženou kulturní krajinu, složenou z luk, pastvin, starobyklých alejí, lesů, slepých ramen Labe, zavodňovacích struh a historických budov sloužících různým účelům. Krajina hřebčína je

kombinací dvou kategorií kulturní krajiny, a sice živé, organicky se vyvíjející krajiny s dominantním funkčním určením a krajiny záměrně komponované člověkem, představující výjimečně dokonalý typ specializovaného okrasného zemědělského statku *ferme ornée*, zaměřeného na chov ceremoniálních kočárových koní.

Pokud máte cca 90 minut, projděte se s tím po stezce, na které jsme pro vás připravili dalších 11 zastavení. Dozvíte se něco víc o historii a současnosti této unikátní krajiny pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem a zažijete její jedinečnost na vlastní kůži.

Národní hřebčín Kladruby nad Labem

Projekt byl realizován s finanční podporou Ministerstva kultury.
www.nhkladruby.cz

2 Zámek – historie hřebčína

Krajina kladrubského hřebčína podél řeky Labe byla osídlována od středověku, a to v souvislosti s mycením lužních lesů za účelem získávání kvalitního dubového dřeva. Koně si tak zřejmě přivezli s sebou pro těžkou práci dřevorubci. Plochy po vymýceném lužním lese se kvůli hladině spodní vody a pravidelným záplavám nehodily jako orná půda, poskytovaly však ideální podmínky pro pastvu koní.

Samotný název „Kladruby“ je odvozen od rubání klád zmíněnými dřevorubci. Kladruby nad Labem jsou v pramenech prvně zmiňovány roku 1352, ve 14. a 15. století máme doloženo několik vlastníků Kladrub nad Labem z řad lokální drobné šlechty. Až po roce 1491 se staly Kladruby nad Labem součástí panství Pardubice, které v té době patřilo jednomu z nejvýznamnějších a nejbohatších českých šlechtických rodů – Pernštejnům. Ti zde před rokem 1522 založili oboru pro chov koní. V roce 1560 koupila celé pardubické panství česká komora pro císaře Maximiliana II. Habsburského. Posléze byl v Kladrubech

nad Labem vybudován hřebčín a 6. března 1579 byl císařem Rudolfem II. Habsburským povýšen na hřebčín dvorní. Od 17. století se specializoval na chov ceremoniálních kočárových koní typu „galacrossier“, určených výhradně pro potřeby vídeňského císařského dvora.

V roce 1995 byl areál hřebčína prohlášen kulturní památkou včetně chovného kmenového stáda starokladrubských koní černé i bílé barvy. Chovné kmenové stádo bílé barvy (čítající 65 klisen a 4 hřebce) bylo spolu s areálem hřebčína prohlášeno národní kulturní památkou na počátku roku 2002. V roce 2007 byla kulturní krajina hřebčína zapsána na listinu čekatelů pro nominaci na Seznam světového dědictví UNESCO. Zařazena na tento seznam byla tato památka v roce 2019 pod názvem Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem. Předtím v letech 2014–2015 prošel areál hřebčína rozsáhlou rekonstrukcí, díky níž se mu vrátil původní klasicistní vzhled.

4 Stájový dvůr Josefův

Josefov, zvaný též Josefshof, je nejmenší historický stájový dvůr kladrubského areálu. Je situován mezi pastvinami jižně od obce Kladruby nad Labem. Sestává pouze ze dvou menších stájí a obytného domku. Při východní straně se nacházejí pozůstatky vyhořelé pilířové stodoly. V severozápadní části areálu dvora leží nevelké pastviny, které přímo navazují na stáje. K jejich západní straně přiléhá ovocný sad, ze severu propojený s kladrubským stájovým dvorem kompoziční osou ovocné aleje směřující

k hlavnímu stavebnímu prvku areálu. Přístupová cesta k Josefově vede z řečanské silnice od rozdělení cest, zvýrazněného pozdně barokní plastikou sv. Jana Nepomuckého. Objekt Josefova doprovází vysoká zeď, která stavební areál zapojuje do krajiny pastvin a luk.

Dvůr Josefov slouží v současnosti dle provozních potřeb pro ustájení části chovného stáda klisen, někdy i pro ustájení nejmladších odstavených hříbat.

5 Stájový dvůr Františkov

V letech 1828–1831 byl podle projektu Mauritze Jaha vybudován dvůr Františkov na ose k Týnci nad Labem. Podle zásad francouzské zahrady osa prochází symetrickou stavbou dvora a pokračuje dál, do „nekonečna“, celkem měří 4,5 km.

Stájový dvůr vystavěn v průběhu klasicistní přestavby hřebčína leží ve volné krajinné pastvině severně od obce Selmice. Pravoúhlý pozemek hospodářského dvora, lemovaný po obvodu

alejemi, má lehce obdélný půdorys. Soubor staveb je tvořen vlastními stájemi a dvěma obytnými domy. Všechny stáje areálu Františkov v současnosti slouží k odchovu mladých koní (roční, dvouletci a koně tříletí). Hříbata tu jsou převedena přibližně ve věku 6 měsíců a následně rozdělena na stádo hřebců a klisniček. Odchov probíhá přes den na okolních pastvinách, na noc jsou hříbata zaháněna do volných stájí.

6 Vodní režim v hřebčíně Kladruby nad Labem

Po celé dějiny hřebčína ovlivňovala vývoj zdejší krajiny řeka Labe. Písemné prameny registrují řadu ničivých povodní, které opakovaně znehodnocovaly louky a pastviny. Už rod Pernštejnů na svém sídle založil ve své době největší síť rybníků, která byla napájena pomocí Opatovického kanálu. Tento umělý kanál je se svou celkovou délkou 32,69 kilometru právem považován za unikátní středověké dílo a významnou stavebně-technickou

a přírodní památkou lokality. Vodu bylo nutné dovážet do mlýnů, valch, hamrů. V neposlední řadě jí bylo potřeba zavlažovat rozsáhlá území. Půdy v okolí Labe jsou písčité, a tak muselo být dno napěchováno jílem, aby nedocházelo k průsaku vody.

I díky důmyslnému zavlažovacímu systému mohla být v první polovině 16. století na zdejší území vybudována koňská obora, v níž byli koně chováni volně.

7 Aleje v krajině

Budovy dvorů hřebčína (Kladruby nad Labem, Josefov, Františkov) vytvářejí tři těžiště základní kostry uspořádání krajiny, která je založena na monumentálních, hlavně lípových alejích. Nejdelší z nich, Selmická alej dlouhá 3,2 km, míří k bráně dvora Františkov, dále pokračuje 0,75 km dlouhou topolovou alejí k západní hranici statku, kde se ztrácí ve středověké cestě. Rečanská alej je dlouhá 1,5 km, Semická 0,25 km, topolová Koleská 0,4 km, Kaštánka 0,9 km, dubová 0,6 km. Aleje na území hřebčína návštěvníkovi připomene tzv. císařské aleje, vysazované obecně v habsburské monarchii od vlády císaře

Karla VI. podél hlavních zemských cest – císařských silnic.

Ohniskem kompozice není – jako např. u Versailles – brána zámku či paláce, ač je císařský zámek součástí stavebního dvora v Kladrubech nad Labem, ale je jim vstup do stájí.

Selmická alej zdánlivě končí monumentální stavbou dvora Františkov. Její osa však dále prochází symetricky situovaným portálem vstupní budovy, pokračuje skupinou stromů uprostřed nádvoří vysázených tak, aby osu lemovaly, a vyběhá další alejí do krajiny pastvin západním směrem za dvorem, kde se ztrácí v „nekonečnu“.

3 Zámecké zahrady

Již od 16. století je kladrubský zámek připomínán také se zámeckým parkem, který byl situován na východ a jih. Po přestavbě zámku v první polovině 18. století došlo rovněž k založení parku. V roce 1757 zachvátil celý areál požár, po němž již barokní park nebyl obnoven. Teprve ve dvacátých letech 19. století dostal při klasicistní přestavbě hřebčína svou novou tvář.

Z vedut a map je patrné, že bezprostředně u zámku existoval francouzský park s přesnými geometrickými liniemi, na který navazovala zahrada se sadem ovocných stromů. Zahrada byla využívána pro potřeby zámecké

kuchyně, proto zde býval stálý zámecký zahrádkář. Ten měl na starost i početné aleje stromů vysázené podél cest a pozemků. V roce 1893 byla zahrada krajinářsky upravena, součástí úprav bylo i založení alpina a výsadba s převahou geograficky neptvodních jehličnanů.

